

DE
**VIRTUTE ET VI MEDICA
EXTRACTI FILICIS MA-
RIS RESINOSI**
AD
TAENIAS EXPELLENDAS.

**DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICO-PHARMACOLOGICA**
QUAM
CONSENTIENTE AMPLISSIMO MEDI-
CORUM ORDINE
IN
UNIVERSITATE LITERARUM CAESAREA
DORPATENSI,
UT GRADUM
DOCTORIS MEDICINAE
RITE ADIPISCATUR
H. L. Q. C.
PUBLICE DEFENDET
Joannes Fridericus Julius Erdmann,
LIVONUS.

DORPATI LIVONORUM.
TYPIS I. C. SCHUENMANNI,
TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCCXXXIII.

IMPRIMATUR

haec dissertatio ea conditione, ut quum primum typis excusa fuerit, quinque eius exempla collegio explorandis libris constituto tradantur.

Dorpati Livon. die xxv. mens. Sept. MDCCCXXXIII.

Dr. Fridericus Erdmann,
Ord. Med. h. t. Decanus.

D 16790

VIRIS

ORNATISSIMIS, DOCTISSIMIS

JULIO WALTER

*PHILOSOPHIAE DOCTORI, THEOLOGIAE PRACTICAE
PROFESSORI PUBL. ORD. & CONSILIIS AULICIS.*

ET

PIERS USO WALTER

MEDICINAE ET CHIRURGIAE DOCTORI.

COGNATIS AMICISSIMIS

DE SE OPTIME MERITIS

HOC PRIMUM LITTERARUM SPECIMEM

D. D. D.

AUCTOR.

INTRODUCTIO.

Antiquissimis certe pharmacologiae nostrae remediis radix filicis maris adnumeranda est, et pauca tantum adsunt remedia, quae per tot saecula eandem efficacitatis famam sibi conservaverint, ita ut vel novissimis temporibus primum tollendae taeniae remedium appelletur. Si vero historiam hujus remedii respicimus, jam Theophrastus Eresius (1) pteride, ut nominat hanc radicem, lumbricum latum expelli notat. Dioscorides (2) taeniam drachmis quatuor, ex aqua mulsa sumtis, radice filicis maris, executi commemorat. Galenus (3) pariter eundem in finem radice drachmas quatuor eodem vehiculo sumere jubet, nec non Plinius (4) eandem sententiam affert, qui et pteridis et filicis maris nomina nobis tradit. Non modo hi veteres medici, verum etiam multi recentiorum temporum, ut Wendt (5) hanc radicem simpliciter in

1) Historia plantarum lib. IX. cap. XXII.

2) M. m. lib. IV. cap. 186.

3) De simplic. med. lib. VIII.

4) Lib. XXVIII. cap. 9.

5) Nachrichten von Klinisch. Institut zu Erlangen,

pulverem redactam praescripserunt; alii vero cum praescripta hac radice alia remedia conjunxerunt, quae efficacitatem augerent. Usitatissima horum remediorum adjuvantium purgatoria erant, e diversissimis generibus sumta. Herrenschwandt primus methodum monstravit, quae, ope drasticorum, post remedium adhibitum datorum, taeniam expelleret. Methodus, quam vidua Nuffer commendavit simili ratione agebat. Quae methodi, ratione constitutionis corporis aegrotantium neglecta interdum in detrimentum languidi adhibitae, re vera apud vulgus opinionem disperserunt, curationem taeniae vitae periculum afferre, nec sane denegari potest, mortem seu alios morbos graviores talem curationem heroicam saepissime subsecutos esse.

Sicut dissertatio haecce nullo modo eo intendit, ut diversas rationes, quibus radix filicis maris taeniarum extinctionem efficiat, describat et dijudicet, ita certo quodam respectu tantum leviter et in transitu, eas attingendas mihi esse puto. Quaeritur utrum illarum rationum, ulla omnium molestiarum experts semper certo cum successu in auxilium vocari possit? pnod plane negarem. Methodi, quas Mathieu et Beck indicaverunt, ad eundem ordinem, quo jam supra commemoratae, pertinent, nec excellunt majori efficacitate; accedit etiam, quod vehementes et violentae sunt. Etiam lenissimae methodi, ut Odieri, qui Drasticis rejectis, oleum Ricini adhibuit, neque plane tutae sunt, neque sine molestiis vim exercent; tantam etiam pulveris massam sumere, praesertim ventriculo jejuno, molestissimum saepenumero est, et re vera difficile, praecipue apud parvulos.

E diversis modis adhibendae radice filicis maris mitior ille mihi esse videtur, qui a Collegio medicinali Wurtembergensi praescriptus est; nihilominus secundum multos scriptores, ut Heckerum, hic etiam multas molestias corporisque dolores adducit, et saepius fini non respondet. Praeterea demonstratum est, radicem filicis maris perfacile vim, qua vermes exturbet, amittere, si pulvis per aliquod tempus contagioni aëris atmosphaerici obijciatur; verisimile enim est eum recepto humore decomponi et hanc ob causam colorem subviridiflavum, quem in pulvere bene praeparato observemus, luridum, tumque subfuscum evadere (6).

Aliae etiam methodi, quae, radice filicis maris non adhibita, aliorum remediorum ope taeniam exturbant, neque omnino tutae sunt neque sine molestiis vim exercent. Plurimas enumeratas invenimus in Bremseri opusculo (Ueber lebende Würmer in lebenden Menschen), quod laudare modo possum, quum enumeratio et judicatio sexcentorum remediorum rationumque ab aliis propositorum, ab ipsa materia longius me detraherent. Sufficit etiam hoc loco monere, quod cuique probatum est, nullum nobis esse remedium, quod semper certum auxilium praestiterit nec minimas effecerit molestias.

Jam priori tempore radix f. m. a multis chemicis explorata est quum jure conjici poterit inesse ei propriam materiam, quae quasi vehiculum probatae per multa saecula efficacitatis esset. Prae ceteris Vanquelin, de Geb-

6) Buchner's Repertorium für die Pharmacie XXIII. 434.

hardt, Morin, de quorum chemicis observationibus postea loquar, digestionem aetheris ope effecta, substantiam extracto similem, seu massam adiposam, seu alio nomine insignitam exhibuerunt; nec tamen therapia ex hac observatione ullum fructum cepit. Pechier, pharmacopola Geneviensis, primus hoc extractum, seu, ut nomine ab ipso invento utar, oleum filicis maris aethereo-resinosum ut praeparatum officinale commendavit; quod late jam divulgatum remedium certo et omnibus incommodis vacuo effectui gaudere, ideoque omnia cetera superare demonstrabo.

Anno MDCCCXXV primum hoc praeparavit et ut specificum adversus taeniam publicavit, quam ejus virtutem frater ipsius medicus, confirmabat. Remedium hoc, quamvis a multis, ut Lochero, diffidenter acceptum, tamen diversis occasionibus efficacitatem suam demonstravit, sic equidem non paucos taenia laborantes, hoc remedio restitutos vidi et ipse restitui; morborum autem historias dissertationi huic adjungitur sum, quae magis, quam cetera omnia, testes utilitatis hujus remedii esse videntur. Sine dubio hoc remedium jam prius omnibus probatum fuisset, nisi experientiae quaedam adversae gloriae ejus periculum attulissent. Multi enim medici oleum diversae, quin etiam nullius efficacitatis esse, reperiiebant, et interdum optimi pharmacopolae non valebant tam bonum illud praeparare, quam alii, fortasse minus idonei. In optimorum provinciae nostrae pharmacopolorum quodam hoc oleum nunquam magis efficacitatis erat, ita ut saepissime frustra adhibitum esset; cum vero possessor illius officinae oleum a Pechiero ipso afferendum curas-

set medicorum spem nunquam fefellit. Dorpatii etiam laboratores vel optimi oleum non ejusdem semper efficacitatis acceperunt; in pharmacopolio autem Wolmariae oleum semper officium suum explevit. Nonnulli medici practici, ut defunctus Dr. Holst et Dr. Vogelsang, viri clarissimi, mihi tradiderunt, saepissime ipsis curationem oleo, hic parato, non successisse. Prior horum oleum e pharmacopolio Wolmariensi afferendum sibi curavit, quod statim vim apud eosdem homines exercebat, qui praeparato Dorpatensi non sanati erant. Dr. Vogelsang novissimis temporibus etiam similes conatus fecit.

In illis casibus, quos dissertationi huic subjungam, curatio semper per oleum, quod in pharmacopolio illius oppidi praeparabatur, facta est, excepto casu quodam, cujus postea mentionem faciam. Accuratius examinanti, quomodo pharmacopolae Dorpatenses et Wolmarienses radicem colligerent et conservarent, oleumque praepararent, diversitas quaedam innotescebat, quae fortasse causa diversarum praeparationum diversae efficacitatis est. Scire sane non possum, num aliis in pharmacopoliis, ubi oleum non talem efficaciae gradum praestabat, qualem id, quo usus sum, eadem causa subsit. Itaque accurate tantum rationem extrahendi olei describere possum, habita ratione pharmacognosiae et pharmaciae, eamque comparare cum methodo, qua Dorpati praeparatur, quod eo magis operae pretium videtur, quo magis haec provincia prae ceteris hoc morbo vexatur.

Efficacitatem hujus remedii, si modo semper eadem ratione praeparetur, e viribus externis ita pendere, ut nunquam accurate praesagiri possit, non verisimile esse videtur, si

perpendimus oleum in officina Wolmariensi praeparatum, jam per quinque annos unam eandemque vim exercuisse, et re vera, quantum equidem scio, semel tantum defecisse in casu quodam, in quem multa impedimenta incidebant, de quo postea verba faciam. Certus effectus sine dubio duabus a rebus pendet, primo quidem ab indole pharmacognostica, quo pertinent tempus et locus colligendae praeparandae et conservandae radices, secundo a pharmaceutico-chemica, quo praeparandi ratio et chemicae physicaeque proprietates referendae sunt. Dividenda igitur tota de hoc remedio dissertatio est in partes tres, et parti postremae, quae de efficacitate dynamica agit, morborum historiae tanquam fundamenta adjungendae erunt.

Si mihi continget esse tam felici ut mutata praeparandi ratione, etiam hic remedium non minus efficax quam aliunde allatum exhiberi posse demonstrarem; dissertatio haec utilitate non carebit. Quocunque res ceciderit, gratum putavi officium, remedium in memoriam revocare, quod mihi saltem in haud exigua casuum copia semper efficacitatem probabat, et mihi quidem nomen specifici, a Cel. Pechier ei tributum, summo jure sibi vindicare videbatur ut morborum historiae demonstrabunt. Hufeland etiam commentationem de hoc remedio hisce verbis terminat (7).

„Nach meinen Erfahrungen, und denen meiner Herren Collegen halte ich mich für berechtigt, anzunehmen, daß dieses Mittel, an

Schnelligkeit, Zuverlässigkeit und Gelindheit alle bisher bekannten Wurmmitteln übertrifft.“

SECTIO PRIMA.

Pharmacognostica.

Radix filicis maris originem ducit ab aspidio filice mare (Schwartz) seu polypodio fil. mar. (Linnée) s. nephrodio f. m. (Rich.) quae planta secundum systema sexuale ad classem Cryptogamiam pertinet et ad ordinem filicum numeratur, secundum systema naturale vero ad Polypodiaceas. Per totam Europam in silvis cujus libet generis arborum reperitur, atque in nostris etiam regionibus magna ejus multitudo est.

Radix ex rhizomate consistit, quod horizontaliter sub humo jacet crassiusque fit stipitibus frondium priorum annorum intumescentibus, praeterea vero circumdatum est permultis subfuscis, membranaceis, pellucidis longis et acutis squamis. In inferiore parte longiores fibrillae radicum prodeunt in superiori eoque tenui fine radice quotannis plures nascuntur frondes. Stipes talis frondis deorsum intumescit; quae crassior pars oblonga, altera facie sulcata, altera convexa est, et ipsa deorsum multis squamis tecta. Rhizoma, quod a nonnullis radix appellatur, in apicem tantum crescit et nonnunquam in plures ramos dividitur. In extrema parte interdum singulis annis 3—6 frondes sese extollunt, quae proximo vere ex-

arescunt. Relinquitur tamen densata pars stipitis, quae rhizoma circumdat, quo fit, ut hoc squamosum, nodosumque habitum nanciscatur. Quae quidem partes stipitis, vulgo gemmae dictae, (a Pechier bourgeons) medullarem continent materiam, in qua summa vis posita esse dicitur. Interim haec temporis decursu evanescit, ita ut auctumno ejusdem anni, quo frondes enatae sunt, odor densatorum stipitum (quos radículas proprias frondium vocare possemus) acerrimus sit, sequenti vere mollior fiat, paulatimque ita deminuat, ut duobus annis post efficacia ejus planè nulla sit.

Rhizoma proprium ad sex pedes longum, et tres pollices crassum invenitur, recens extrinsecus subviride est et fuscum intus subviride et subflavum, album et medullosum, siccatum vero extrinsecus fuscum est, intus pallidum subfuscum et flavum. Odor recentis radicis insipidus est, sapor ingratus, primum dulcis, tum amarus et acerbus, quodammodo adstringens. Rhizoma cortice denudatum magnae est efficaciae, et quamquam Dulk et Pechier hanc partem ad ol. fil. m. praeparandum non adhibebant, experientia tamen aliorum, ut Buchneri, et mea ipsius, magnam radicis vim probare potest.

Discernenda est radix aspidii ficilis maris a radice asp. fil. feminae, quae brevis est, non horizontaliter, sed magis ad perpendicularum in terra crescit, neque ipsa materiam densam et carnosam praebet, nigrisque squamis obducta est. In Aspidio vulgari gracilius est rhizoma, intumescitiae stipitum multo minores, et paucissimam tantum fungosam medullam continent, deoque et sapore et odore debili sunt. Radix

pteridis aquilinae longa est et tenuior, extrinsecus nigra, intus maculis inspersa. Plura de hoc discrimine dabant in Annalibus Berolinensibus 1803 et 1807 Cel. Schrader et Wildenow (8).

Tempus optimum quo radices colligi debent, auctumnus est. Cl. Dulk annotat, radices secundum nonnullos auctores, extremo auctumno minus efficaces esse, optimas aestate exeunte colligi, quae quidem ratio, cum tempore optime convenit, quo Wolmariae conquiruntur. Post primum enim grave gelicidium nocturnum, radices collectae erant, e quibus oleum, quod equidem adhibui, extractum fuit. Raro radices, veris tempore collectae, adhibebantur, quo in casu tantum erat discrimen, ut dimidiam tantum partem extracti praeberent. Oleum tamen, veris tempore extractum, non minorem habere vim videbatur, quam quod ineunte auctumno expressum erat.

Dorpati radices veris tempore colligi solent, quamquam auctumno conquisitas optimas esse plerique consentiant. Locher (9) sententiam Pechieri, alio tempore collectas radices etiam vim aliam prodere, in medium profert: „Im Frühjahr, inquit, haben die Wurzeln“ (utrum rhizoma, an densatos stipites intelligat, nescio) „einen glatten Bruch, eine weisse Farbe, einen unbestimmten Geruch nach Gurken; sie werden durch's Trocknen braun, und verlieren mehr als drei Viertheile ihres Gewichts. Im Sommer“ (utrum ineunte an extrema aestate non dicitur) „sind sie voll, haben einen reinen

8) Dulk l. c.

9) Hecker's Annalen 1826. Aug.

Bruch, eine grünliche Farbe, den ekelhaften Geruch des Farrenkrautes, verändern ihre Beschaffenheit nicht, wenn man sie an freier Luft trocknet, und liefern auf die Unze ungefähr 50 Gran des Oelharzes. Die im Herbst eingesammelten Wurzeln, haben frisch oder trocken die gleiche Farbe wie im Sommer, aber ihr Bruch ist fadig, ihr Geruch weniger stark, und ihr Produkt um die Hälfte geringer. Im Winter geht die grünliche Färbung durch das Trocknen ins Falbe über, der Bruch ist faserig, der Geschmack und Geruch beinahe nichts, und außerdem, daß das Produkt an Oelharz nicht den vierten Theil desjenigen von den Sommerwurzeln beträgt, so sind die unmittelbaren Grundstoffe desselben gänzlich verändert. Der größte Theil der in Handel vorkommenden Wurzeln hat nur einen halben Bruch, keinen Geruch, wenig Geschmack, und giebt mit Aether nur ein Product, dessen Bestandtheile verändert sind. Aus einer Unze erhielt Peschier 9 Gran einer braunen zähen Masse, das flüchtige Oel war verschwunden, und die kleine Quantität fettes Oel, welche sich darin fand, war harzig und stinkend geworden.

Quae quum ita se habeant, credere licet, Cl. Peschierum praecipue in usum vocasse radices non nisi sub finem aestatis collectas, quum easdem radicibus auctumno collectis aequiparet. Tum Peschierus narrat se illo tempore, quo radix maximam efficacis materiae copiam continere visa erat, ex uncia grana 50 tantum collegisse, quum nostris in regionibus vel veris radices plus olei praebuerint, drahmam nimirum ex uncia, et quae ineunte auctumno collectae erant duas drahmas. Magni igitur mo-

menti aliae etiam res esse videntur, et praecipue locus ubi planta crescit considerari debet.

Ad Wolmariam radices in profundo et humido loco, circumdato crebra arena, abietibus opaco, colligebatur; apud Dorpatum plerumque in editis locis sub arboribus frondiferis. Quamquam constet inter omnes, plantis eo majorem vim inesse, quo altiori loco crescant, nihilominus tamen circa illas, quae in humidis, imo paludosis regionibus occurrunt observatio in dubium vocari potest.

Quamvis diversa colligendarum plantarum ratio, (sive tempus sive loca spectaveris), quam hic et Wolmariae sequebantur, ad diversam etiam vim earum multum contribuere videtur, graviora tamen discrimina in praeparando oleo ipso inveniemus, quibus clare intelligere poterimus, quae fuerint causae, cur oleum, hac in urbe extractum, nunquam magnum efficacitatis gradum assecutum sit.

Quod conservationem denique radice attinet, tota abluitur, et statim cortice denudatur, ita ut densati stipites provide delibrentur, et in rhizomate omnes extrinsecus adhaerentes fibrillae et squamosae reliquiae frondium priorum annorum, et squamae propriae desecentur. Pharmacopola Wolmariensis non omnia decedit, partem squamarum radici inhaerentem relinquit. Radix deinde in cubicas partes dissecatur et in tabulato umbroso aërique exposito siccata, in pulverem dissolvitur statimque extractum e recenti radice praeparatur. Pulvis siccatus in parvis vitreis lagenis, quae omnino impletae et bene clausae esse debent, conservatur. Si conservatio et conclusio lagenarum non satis accurata est, si ipsae non vesica obligantur pul-

vis celeri mutationi subjectus esse, brevique tempore vim suam amittere dicitur. Color ejus subviridis et subflavus est.

E ratione, qua rhizoma crescit haud dubie sequitur, si ad majorem longitudinem pervenerit, eam non ubique parem vim continere posse. Necesse esse quidem videtur, majorem vim eo maxime in loco inveniri, cui validissima vegetatio, cui succorum maxima copia inest, quod sane fit in origine stipitum frondium, qui propterea ut videtur efficacissimi erunt, quod etiam Peschier et alii affirmant.

Praeter has partes summam vitae vigorem ea pars rhizomatis possidet, quae frondes anni currentis procreat: acumen rhizomatis. Doleo, sententiam hanc experientia a me fulciri non posse, quum radices nostris in regionibus provenientes vix tanta longitudine praeditae sint, ut diversarum earundum partium virtus distinguere possit.

SECTIO SECUNDA.

Pharmaceutico-chemica.

Aliquanto jam prius, quam Peschier, quae invenerat, divulgabat, plures Chemici radicem filicis maris analysi subjecerant imo easdem etiam materias invenerant, sed fructus inde in therapiam vix redundarunt. Cel. Vauquelin primus videtur radicem illam chemice per-

scrutatus esse. Eas, quas invenit substantias, Dulk (10) affert:

Materiam acrem resinosam.

Pigmentum quoddam.

Tanninum (Principium dermodepsicum.)

Saccharum.

Amylum.

Salla nonnulla, tamen perpauca.

Fibrarum lignearum materiam.

Cui harum substantiarum principium efficax inesset, expediri non poterat; alii hoc in materia adstringente alii in principio acri, conjuncto cum substantia extractiva, alii denique in partibus volatilibus quibusdam, et olentibus quaerebant.

Secundum disquisitiones, quas de Gebhardt instituit unciae duae radicis continent (11).

Viridis pinguis et rancidi olei grana 36.

Resinae balsaminae cum aliquantulo olei viridis conjunctae grana 40.

Materiae extractivae dulcis drachmas 3, grana 33.

Tannini drachmam 1, grana 5.

Materiae extractivae communis, conjunctae cum tannini et substantiae extractivae dulcis pauxillo grana 22.

Albuminis coagulati grana 50.

Amyli drachmam 1, grana 8.

Materiae fibrosae drachmas 7, grana 24.

Morin (citato loco) radicem chemice perscrutans primum aetherem sulphuricum adhibebat. Liquore usque ad quartam partem destillando

10) Preussische Pharmakopöe.

11) Buchner's Repertorium 17 Bd. 418.

remoto, subfusca materia adiposa et peculiari odore et sapore ingrato rancidoque illius radicis restabat, quae destillata cum aqua productum oleosum praebebat, quod pinguedinis odorem obtinebat, ex quo etiam aliquantum olei aetherici albi et graviter olentis extrahi poterat. Substantia illa adiposa chartam lacca musica tinctam rubefaciebat, cum alkalibus conjuncta in saponem mutabatur, accuratius perscrutanti etiam acidi acetici liberi aliquid ostendebat. Et Morin et de Gebhardt in pinguedine illa vim totam radicis filicis maris inesse putabant.

Residuo saepius alkohole fervido, aqua et acido sulphurico dilutissimo digesto, Morin substantias has invenit totam radicem constituentes:

Oleum volatile.

Substantiam adiposam, ex Elaiino et Stearino compositam.

Acidum aceticum.

Saccharum quod crystallisari non poterat.

Tanninum.

Amylum.

Materiam gelatinosam nec Alkohole nec aqua solubilem.

Fibrarum lignosarum materiam et

Cinerem, qui Kali subcarbonicum, muriaticum et sulphuricum, Calcarium carbonicum et phosphoricum, et Oxyda Alumii, Silicii et Ferri continebat.

Wackenroder (12) aqua radici affusa et de-

12) Dulk's Preufs. Pharmakopöe. Geigers Magazin
1827 Mai.

stillationi subjecta ex unciiis 48 radicis grana 3 olei aetherei sebacei, odoris et saporis balsamici ingrati accipiebat. In partibus centum tumorum stipitum, supra memoratorum inveniebat:

Tannini, cum aliquantulo sacchari crystallisati et acidi malici partes 31,88.

Peculiaris resinosae substantiae, saporis adstringentis subacris et subacerbi 6,22.

Resinae adiposae, fusco-viridis, conjunctae cum oleo aethereo et Chlorophyllo 3,88.

Olei pinguis, et subviridis, saporis quodammodo acris et rancidi, conjuncti cum oleo aethereo 2,22.

Amyli, ei similis, quod lichen Islandicus continet, a Tannino nondum plane disjuncti 11,11.

Partium lignearum 44,00.

Summa 99,31.

Batso (13) alkaloidem et acidum proprium in radice fil. mar. se invenisse, contendit.

Quod materia adiposa, cui jam Morin et de Gebhardt principium agens inesse opinabantur inter medicamenta recepta est, quodque materia medica nostra, remedio, cui majori jure quam plurimis ceteris, nomen specifici tribui debet, aucta est, id pharmacopoeiae Peschiero debemus, qui anno 1825 principium valens radicis fil. mar. aethere extrahi posse enuntiabat, quo facto hoc remedium latius innotuit. Pluries dicit (14) tantum e parte interna viridi gemmarum illarum, supra descriptarum, mensi-

13) Tromsdorfs neue Jahrbücher. 14. 2.

14) Tromsdorf N. J. 17. 1.

bus Julio Augusto et Septembri collectarum, praeparatum efficax extrahi posse. Nimium vero contendit, nam extractum, quo equidem usus sum, quodque, ubi omnino agere potuit, usque ad hoc tempus nunquam me fefellit, ex interna parte rhizomatis praeparatum fuit.

Quaecunque vero radice pars ad medicamentum parandum electa erat, semper pulvis radice aethere sulphurico frigido infundebatur, atque in vase bene clauso, per dies duodecim, loco quieto digerebatur (15). Residuo in patellam planam effuso et aethere contactu aeris atmosphaerici sensim sensimque dissipato, praeparatum quaesitum, extractum oleoso-resinosum, remanebat, quod Cel. Peschier oleum filicis maris (aethereum) moninat. Buchnerus autem jure (16) hoc praeparatum „extractum resinosum“ appellare suadet, cum nec consistentiam, nec proprietates chemicas oleorum habeat. Hic unciam radice in pulverem redactae bis cum aetheris sulphurici uncias 8 infundebat, colaturam leni calore evaporabat usque ad consistentiam extracti. Remanserunt grana 36 substantiae, quae consistentiam extracti spissioris praebebat, et tenui in strato flavum, crassiori fuscum ostendebat colorem, odorem vero et saporem oleo olivarum rancido, similem exhibebat. Ceterum Peschier ad praeparandum hoc remedium partes quos Bourgeons nominat, adhibebat, dum

15) Dr. Behm Stettinensis. digestionem, cum tempus urgeret, tantum per tres dies durare sinebat, nec tamen quantitate minus, nec efficacitate debilius extractum accipiebat (Hufeland's Journal Journal 1827 Mai.)

16) Buchner's Repertorium 23.

Buchner, ut videtur, rhizomate usus est, quamquam non distincte hac de re loquatur; et non nisi radicis in genere mentionem faciat.

Chemica disquisitio olei secundum Peschierum praebebat:

1) Substantiam adiposo-ceratam (substance adipocireux) quam peculiarem materiam esse contendit, resinae, cerae et adipis naturam conjungentem.

2) Resinam fuscam.

3) Oleum aromaticum volatile.

4) Oleum pingue, foetoris ingrati, et virosum (Huile vireuse).

5) Pigmentum viride et fuscum.

6) Materiam extractivam.

7) Kali muriaticum.

8) Acidum aceticum.

Proportiones quantitativas Peschier non attulit. (17) Buchnerus (18) chemicas qualitates hujus praeparati hoc modo exponit; extractum aethereum alkohole, relictis floccis cerinis, solubile est, quae solutio, aqua admixta, impurum lac flavum format, quod chartam lacca musica tinctam, leniter rubefacit. Buchner hoc fluidum emulsivum, in quo materiae efficaces partim solutae, partim suspensae continentur, potentissimum fore putat. Evaporatio resinam non praecipitat, ita ut, nisi aethere sulph. extractio instituta esset, particulas mucilaginis suspendi putari posset. Si lac illud, tanta quantitate aquae purae diluitur, ut pellucere incipiat, tum vero usque ad fervendum calefit, fere completa

17) Hecker's Annalen 1826 Aug.

18) Repertorium 23. 437.

efficitur solutio, splendorem opali in superficie ostendens; quare Buchnerus concludit, nec resinam, nec oleum principium agens praeberi; et quum nec liquor ammonii causticus, nec acidum muriaticum, nec sulphuricum liquorem pellucidum reddat, principium efficax, neque in alkaloide, neque in acido quodam consistere. Susplicandum igitur esse, ait, substantiam esse similem resinosi, ut pigmento rubro resinoso corticis Peruviani, et quamquam alkohole facillime solvatur, tamen, etiam in aqua non plane insolubilem esse.

Buchner (ibidem) proponit usum alcoholis loco aetheris pretiosioris ad parandum extractum, quod quidem Nees de Esenbeck (19) rejicit, dicens: alkoholem maxima ex parte tantum resinam fuscam extrahere, non vero oleum viride, cujus quantum simul accipiat, tantum evaporetur necesse sit, cum, ut alcohol in vapores dissolvatur, multo majori caloris gradu opus sit, quam ad aetherem evaporandum. Idem fere experti sunt van Deyk et de Santen (20). Hic primum alkohole e radice resinam extraxit, antequam digestionem cum aethere sulphurico oleum praepararet, quod tum colorem graminis viridis, et consistentiam Butyri praebebat.

Extractum illud, quod fere in omnibus casibus morborum, in hac dissertatione memorandis, adhibitum est, e parte interna rhizomatis digestionem cum aethere, per dies duodecim perdurante, parabatur. Unciae tres pulveris radicis, quae ineunte auctumno collecta erat, cum

19) Brandes Archiv 20. 1. Dulk's Preuss. Pharm.

20) Dulk's Pharm. Poggendorff's Annalen 1827.

aetheris sulph. libris tribus infundebantur, ex quibus drachmae sex extracti accipiebantur, cum radix, verno tempore collecta, sub iisdem conditionibus tantum drachmas tres ederet. Temporibus prioribus Pharmacopola Wolmariensis aetheris minus evaporans, liquidius praeparatum accepit. Cum vero magna copia pulveris opus sit, ut massa pilularum inde fiat nihilominus difficillime in pilulas formanda, nunc praeparatum leni calore usque ad consistentiam extracti spissioris evaporatur.

Dorpati non rhizoma ad extractum parandum sed excrescentiae squamosae accuratissime decoricatae adhibitae sunt. His certe intermixti erant illi tumores Pechiero „bourgeons“ dicti quae radicem a parte superiore tegunt, tamen etiam horum nonnulli tantum, ejusdem nimirum vel saltem prioris anni, efficaces erant, ita ut in magna copia radicum nonnullae tantum vim habere possent. Nil mirum, saepissime effectum nullum produxisse hoc extractum, et quod interdum tamen agebat, efficacitatem magnam recte praeparati confirmat. Facile quidem talis error existere poterat, cum partes ad praeparationem extracti idoneae non satis distincte descriptae essent, et nomen, „Bourgeons“ significatione certa in terminologia careat.

Num et in radicis diversa collectione, et in varia olei praeparandi ratione causa sufficiens efficacitatis diversae insit, quis certe dicere possit? Verosimile tamen hoc esse videtur, si discrimen illud tanti momenti in praeparando extracto respicimus, et, oleum hic praeparatum etiam non plane efficacitate destitutum esse perpendimus. Certe de ea re certiores nos faciet tempus insequens, quia mox etiam hic in phar-

macopolio uno, extractum eodem modo, quo Wolmariae praeparabitur.

Sectio tertia.

De vi dinamica extracti filicis maris resinosi.

Una tantum hujus medicamenti vis nobis hucusque nota erat, ea, de qua hic agitur, vis expellendae taeniae. Ea de causa difficile dictum est, cui medicamentorum generi adnumerandum sit? Heckerus radicem adstringentibus et tanninum continentibus adjunxit, et eadem tractans olei quoque mentionem fecit. Richterius ad medicamenta aethereo-oleosa refert. Utrum vero his jure adnumerari possit, adhuc sub judice lis est. Diligentior enim exploratio demum ejusdem remedii virtutis in corpore humano clariorem rei lucem affundere valebit. Hic vero praecipue, quantum possum, accuratius constituam, qua peculiari natura vis medicamenti in taeniam insignis sit? Respicientes principium dijudicandae dignitatis anthelminticorum contra taeniam nunc etiam praecipue duas res ante oculos habere nos oportet.

1. Actio medicamenti certa est. Quod experientia omnium, quos scio, medicorum, qui hanc doctrinam illustraverunt, testatur, sic Peschieri, Locheri, Hufelandi; et experientia, cujus colligendae mihi occasio fuit, edoctus sum, medicamentum hoc, tantum rarissimis in casibus

effectum destitui. Hufeland (21) quamvis medicamentum hoc nimis raro in usum vocetur, et experientia parcius sit, quam ut, remedium hoc pro specifico declarari, et in omnibus individuis et contra quamque taeniae speciem commendari possit, tamen certum esse, ait, nec sibi nec ulli collegarum suorum repetito usu medicamenti eodem in casu unquam opus fuisse. In uno tantum infra allato casu, No. IX, cura effectum destituta erat, remedium omnino non egit, partes enim vermis postea dejectae evidenter existentiam incolumen ejus declarabant. Sed in hujus aegrotae faecibus depositis, post adhibita remedia laxantia, pilulae nondum solutae animadvertiebantur, cui rei certe maxima ex parte, quod medicamentum non egit, tribui potest.

Num aqua Pyrmontana, per plures hebdomades ante usum pilularum propinata, ad effectum medicamenti delendum contulerit, difficile est dictu, et vix asseri potest, si perpendimus, aquam hanc mineralem, per longius temporis spatium adhibitam, sua vi taeniam expellere posse. Aegrotata haec inter omnes allatos aegros, unica erat ex gente Rossica, ita ut forsitan hoc in casu alia vermium species adfuerit. Medico, qui mihi hunc casum communicavit, nunquam ne particula quidem vermis in conspectum venit, attamen etiam in Rossia, nullo fere casu excepto, *Bothriocephalus latus* inveniri dicitur. In nostris enim regionibus semper fere reperitur, et in quoque alio a me allato casu adfuit. Jam experientia Peschieri docuit

21) Journal. LXIV. 1.

vermem hunc facilius quam taeniam solium necari et expelli posse, attamen contra hanc etiam, medicamentum nostrum nunquam effectum carere, dixit, si modo semihora post usum internum idem medicamentum in clysmatibus, adhibeatur. Quin etiam uno in casu vir Bernensis, qui per longius tempus vehementibus torminibus laboraverat, usu medicamenti hujus, mole materiae viscosae, formatae ex compositione sexcentorum trichocephalorum disparium Bremseri (vernium secundum Locherum nusquam antea dejectorum) liberabatur (22).

Medicamentum nostrum citissime vermem necat, ita ut jam nonnullis horis post usum, vermis totus deijciatur, et postea remedio laxante ad vermem necatum evacuandum saepe non opus sit, cum jam motus peristalticus intestinorum sufficiat. Tota massa, conglomerata plerumque simul deijcitur.

Memorabile est, saepe totius massae solutionem oriri, ita ut re vera non vermis conglomeratus inveniatur, sed potius massa viscosa foetida evacuetur, in qua particulae vermis quasi putrescentes inveniuntur. Hufeland (23) quoque casum ejusmodi commemorat. In uno casuum a me afferendorum No. III. in hac massa pituitosa, adpectu ac foetore peculiari praedita, ne vestigium quidem vermis inveniri poterat, et tantum e similitudine hujus massae cum illa, in qua particulae vermis putrescentis reperiiebantur, praecipue vero e fuga omnium molestiarum et

22) Hecker's Annalen. 1827. Januar. Richter's Therapie II. Band.

23) l. c.

eo quod inde ab illo tempore per quatuor annos nullae vermibus partes amplius dejectae sunt, concludi potest, massam illam re vera ex vermibus putrefactis constitutam fuisse, cum dissolutio haec calore corporis facilius oriri potuerit.

Peculiare indicium tractum intestinorum vermibus liberatum esse, id videtur, quod pars vermibus caput tenens simul dejecta est, qua de causa semper exoptatum est, si vermem totum incolumem inquirendum accipimus. Tali in casu, ubi pars capitata deposita est, postea remedium laxans propinare supervacaneum erit.

Altera res, qua medicamentum hoc omnia alia ejus generis superat, est:

2) Sine ullo dolore agit, nec unquam fere usum ejus Cardialgia et Colica sequuntur, quae frequenter pulveris usum concomitantur. Hufeland (24) etiam pro magna remedii virtute habet, quod sine ullo incommodo sumi possit, partim quia secundum propriam et Collegarum suorum experientiam hucusque nunquam male egerit, partim, quia parva dosi porrectum etiam ab infantibus facile sumatur. Aegrotos ne ullam quidem mutationem sentire dixit, praesertim cum remedium laxans adhibere saepe non opus sit.

Unicus tantum aeger No. III. de ventriculi doloribus conquerebatur, et unicus quidem, in quo remedium non Wolmariae sed alio in loco praeparatum adhibebatur. Utrum forsitan diversa collectio radice et varia praeparatio extracti causam praebuerit, an potius querelae ex hypochondria profectae sint? difficile est dictu.

Ex hypochondria imprimis querelas originem duxisse verisimile est, quia hic aegrotus magna cum sollicitudine et anxietate sese curandum tradidit. Ceteri omnes, etiam debiles, saepius affirmabant, ne de minimo quidem sensu ingrato se conqueri posse. Immo unus, libenter vel *Bothriocephalo* quovis mense regenerato quovis quoque mense tam commodae curae sese subiecturum esse contendebat. Etiam Dr. Behm Stettinensis (25) narravit: feminam admodum sensibilem omnino sine incommodis oleum pertulisse.

Memoratu dignum est, in casibus postea a me afferendis nunquam hucusque morbum recurrisse, quamquam aegroti primi jam ante quinque annos curationi sese subjecerunt. Hucusque nec praeterita molimina iterum conspiciabantur, nec unquam particula vermis deiciebatur. Quamquam medicamento hoc semel adhibito facultatem regenerationis morbi deleri, probari nequit, tamen molestiae non redeuntibus evidenter magnam utilitatem demonstrant, quam una modo evacuatio taeniae afferat. Non omni verisimilitudine caret, pristinas taeniae pellen-
dae rationes, corpus labefactantes, ex relicta debilitate regenerationi vermium horum favisse, curam vero tam mitem, nullaue molimina provocantem, cujus medicamentum adversus parietes tractus intestinorum paene omnino non agere videatur, morbi reditum eo praecavere, quod corporis vires non fragantur, sed facultas libera remaneat ad integritatem retinendam, et formationi novorum vermium limites ponendos.

Praeterea praedispositio morbosa, ex qua taenia formata erat, interdum fortasse jam evanuit, ut, dummodo productum dispositionis, quod tanquam peregrinum et reagens irritamentum nunc totum morbum constituit, removeri possit, morbus ipse tollatur. Qua ratione Exir. fil. mar. medicamentum est, quod magis, quam omnia alia remedia impedit, quominus morbus recrudescat.

Etiamsi vero res se ita non haberet, immo si morbus crebrius rediret, quam post alia remedia adhibita, nihilominus praestantia medicamentum nostrum excelleret, cum, corpus non debilitans, frequentissime in usum revocari possit. Optandum tamen semper est, ut aegroti post hanc, sicut post alias taeniae excutiendae methodos, curae secundariae sese subjiciant, quod tamen raro ab iisdem impetrari potest, simulac a molestiis liberati sunt. In casibus postea afferendis aegroti Nr. III. et XII. curae secundariae sese subiciebant, alter compositionem tincturae Aloes cum tinctura ferri muriatici (Pharm. bor.) sumebat, alteri Lichen island. et praeparatum martiale mitius, minoribus in dosibus propinabantur; et Bremser praecipue martialia in cura secundaria commendat.

Nec pretium medicamenti nos ab usu deterrere debet, quamquam enim oleum, quod adhibui, haud parvi sit pretii, cura tamen brevis non pluris constat, quam longior ope medicamentorum vilioris pretii. Caeterum pharmacopola urbis hujus praeparatum hoc mox viliori pretio vendere poterit, cum planta in nostra regione magna in copia crescat, nec aether sulphurius, ad praeparatum adhibitus, perdat.

Medicamenti usus in omnibus afferendis casibus hic erat: Aegrotus eo die, quo medicamentum adhibere voluit, meridie victum consuetum edebat; tantum solito parciolem; tum hora sexta vespertina vas parvum jusculi, et in ultimis casibus, pro eo, infusi theae viridis adsumebat. Hora et septima et octava denas pilulas, secundum hanc formulam paratas, aegrotus adhibebat.

R. Extracti filicis maris resinosi ʒʒ

Pulv. rad. fil. mar. q. s.

ut fiat massa pilularum, e qua formentur pilulae No. XX.

Postridie mane aeger potu coffeae fruebatur, et, si hora decima taenia nondum ejecta erat, remedio purgante utebatur, quo finiebatur cura. Loco olei Ricini, sapore ingrato praediti, nec raro maximo cum taedio ab aegro hausti, in omnibus fere casibus medicamen praebitum est, secundum hanc formulam praeparatum.

R. Rad. Rhei

Fol. Sennae singulorum ʒʒʒ

infunde cum aquae ferv. q. s.

Colaturae ʒʒʒ

adde

Sal. mirabil. Glauberi ʒʒʒ

Cujus mixturae dimidia pars hora decima, altera vero, si nondum taenia expulsa erat, hora prima post meridiem sumta est.

In omnibus casibus afferendis extractum filicis maris in forma pilularum sumtum est. Glarissimus medicus, qui majorem partem historiarum mecum communicavit, litteris mihi nuntiabat, se semel vidisse medicamentum hoc

ab alio medico in forma guttarum praescriptum, nec tamen ab aegroto sine taedio magno, saporis mali causa, haustum esse. In casibus ejusmodi vero, ubi, ut in nono eorum quos mox afferam, in intestinorum tractu vis non inest sufficiens ad pilulas digerendas, imo ne ad disjungendas quidem, forsitan forma pilularum postponenda erit solutioni, quae eodem modo, quo oleum Ricini plerumque praebetur, sumi potest. Tamen Hufelandus refert, remedium hoc non plane certam ostendere efficacitatem, nisi in pilularum forma offeratur atque casum unum memorat, ubi, cum grana viginti extracti, cum vitello ovi et syrupi communis uncia una terendo conjuncti, uno haustu sumi, postridie vero remedium laxans adhiberi jussisset, tamen nullum effectum videbat, qui pilulis adhibitis statim sese ostendebat.

Peschier olei filicis maris scrupulum unum cum conservae Cynosbatorum (Conserve de Cynorrhoe) quantitate sufficiente in pilulas viginti formari et tempore vespertino sumi jubet.

Quonam remedio laxante postea uteretur perinde erat; Genevae praecipue oleum Ricini adhibitum esse traditur (26). Ad necandam taeniam solum Pechier, postquam jam pilulae ingestae sunt, clyisma ex semidrachma olei, semuncia Amyli et libra una aquae communis praeparatum, dimidia hora post, applicari jubet.

Liceat nunc mihi, ut haec omnia, quae modo attuli, clariora reddantur, stabilioraque,

26) Richter's Arzneimittellehre.

nonnullas morborum historias afferre, in quibus ad taenias expellendas hoc remedium maxime valebat. Sunt autem hi casus partim a me ipso observati, partim vero a medico quodam clarissimo, qui eorum decursum medendique rationem mecum communicavit. Adjiciam tantum necesse est, quovis tempore aegros curatos fuisse, neque tempestatem neque anni decursum neque lunam neque alia ullam vim in curam ostendisse. Monendum hoc esse mihi videbatur, cum nonnulli medici practici asserant, se efficacitatis remedii nostri varios gradus variis lunae luminibus observasse.

Observatio prima.

Sappe, ancilla infantes curans, Esthona e loco K. oriunda, constitutione debili, perpallida, capillis fuscis, jam ab infantia doloribus spasticis laborabat, qui sensim sensimque hystericæ naturæ speciem prae se ferre incipiebant. Per omne tempus, quod ab aegra in memoriam revocari potuit, interdum vel majores vel minores bothriocephali laei partes cum excrementis evacuerat. Mense Augusto anni MDCCCXXVIII aegra pilulis supra allatis usa est. Remedium purgatorium, ei postridie mane praebitum mox duae copiosae, mucosae, perfoetidaeque sequebantur alvi dejectiones, quae magnis, omnino fere solutis et quasi putridis bothriocephali partibus impletae erant. Aegra nec ullum incommodum nec debilitatem sentiebat, liberataque molestiis prioribus, sequentibus annis multo laetiores ostendebat habitum.

Observatio secunda.

De B. in praedio A. K. annum vitae quinquagesimum agens, homo debilis arthritideque affectus, capillis rubris, oculis glaucis jam ex multis annis molestias passus est, provocatas taeniis, quarum saepius partes haud parvae cum alvo depositae erant. Mense Octobri MDCCCXXVIII. anni ei remedia eadem, pilulae, posteroque die purgativum suppeditata sunt. Quibus ut in priori casu, copiosae et pituitosae alvi exonerationes gravi modo foetentes, in quibus singulae tantum bothriocephali partes, putredine solutae, animadvertiebantur, adductae sunt. Aeger medicamentis sumtis prorsus non affectus vel debilitatus erat, ita ut quindecim diebus post, salutis suae prospiciens, et ut certior fieret de remotione taeniae totius, iterum medicamenta illa peteret, quorum usus vero fluidas tantum, nec tamen pituitosas neque eo modo foetentes alvi dejectiones excitabat, in quibus ne minimae quidem taeniae partes reperiri poterant.

Mense Julio anni MDCCCXXXIII. aeger se prioribus molestiis postea nunquam laborasse, neque ex illo tempore evacuationem minimae taeniae partis animadvertisse affirmavit.

Observatio tertia.

De Z. quondam praefectus militaris in praedio R. quadragesimum circiter vitae annum agens, hypochondria graviter vexatus, per plures jam annos interdum in excrementis suis

taeniae partes invenerat. Graviter saepissime ex intestinis laboraverat, praecipue concoquendi difficultate et aversione quadam, imo idiosyncrasia contra cibos quosdam. Incrementum molestiarum harum plerumque dejectio partium taeniae sequebatur. Pilulae et catharticum mense Februario anni MDCCCXXIX. aegro supeditata hoc in casu, ut in prioribus, excrementa illa mucosa foetidaque producebant, in quibus tamen ne minima quidem taeniae pars animadverti poterat. Aeger hic pilulis dolores et tormina acria excitata esse, contendebat. Molestiae priores, praecipue idiosyncrasia illa contra cibos nonnullos sensim sensimque evanescebant, et jam per quadriennium aeger valetudine meliori gaudet, nec taeniae partes serius unquam evacuatae sunt.

Observatio quarta.

Dr. B. XXXIV. annos natus, homo sanus firmusque, oculis caeruleis, capillis subfuscis, jam dum inter alumnos Academiae Dorpatensis versabatur, taenia interdum cruciabatur, saepiusque vel majores vel minores partes ejus deponebat. Initio Mensis Maji anni MDCCCXXIX, pilulis remedioque purgatorio sumtis, bothriocephalus latus, integer, haudquaquam putredine solutus, longitudine haud parva, evacuatus est. Ut in plurimis, etiam hoc in casu ne minimae quidem molestiae remedio adhibito exportae erant.

Observatio quinta.

Johanna, famula cubicularia in praedio C.

XX. annorum, oculis fuscis, capillis badiis, florente oris colore, jam diu etiam taeniis, quarum partes saepius deposuerat, vexata, mense Martio anni MDCCCXXIX. non nisi pilulas supra memoratas sumserat, quum absque Cathartico, taenia, longitudinis duo de viginti cubitorum, omnino non putrefacta, conglobata, perspicue capitata, simul cum aliis intestinorum contentis sine ulla molestia dejiceretur.

Observatio sexta.

Assessori de R. in urbe L. eodem morbo laboranti anno MDCCCXXX. remedium designatum mittebatur, cum absens medico se credere non posset. Hausto medicamine etiam taenia celerrime sine ullo incommodo aegroti remota nec serius animadversa est.

Observatio septima.

Conjux Baronis de W. in praedio F. tricesimum quartum vitae annum agens, caeruleis oculis, capillis fuscis, valido faciei sanoque colore, jam ex multis annis molestias, e taenia ortas, toleraverat. Mense Junio anni MDCCCXXX. remedium nostrum cum purgativo illis felicissimo eventu opponebatur, nam simul cum copiosa, pituitosa, perfoetidaque alvi exoneratione sequebantur taeniae partium ingentium depositiones. Usque ad Mensem Majum anni MDCCCXXXIII. aegrota optime se habebat, a prioribus tormentis omnino liberata.

Observatio octava.

W. Sutor. XXVI. annos natus, oculis caeruleis, capillis subflavis, hypochondria tali modo vexatus, ut laqueo quondam vitam finire studeret, jam ex longo temporis spatio taenia cruciabatur, et querebatur saepissime de anxietate, coarctatione et convoluzione quadam in regione epigastrica et inferioribus partibus, quibuscum strepitus vehemens et borborygmi conjuncti erant. Homo irritabilis, anxius, magnam curam in valetudine sua tuenda adhibebat, certosque cibos, ut jam in prioribus casibus animadversum est, etiam plane recusabat. Initio Mensis Septembris anni MDCCCXXXI. pilulis adhibitis, posteroque die purgatorio sumto subito aeger alvum deicere coactus est, pariterque taeniam integram, longitudine quadraginta cubitorum conglobatam, capite praeditam evacuavit.

Observatio nona.

D. H. Russa, femina constitutione debili, prolapsu uteri incompleto et fluore albo laborans, oculis caeruleis, capillis badiis, teneroque faciei colore praedita, jam ex nonnullis annis interdum in depositis excrementis suis partes taeniae animadverterat. Aegrotans ante usum remedii a clarissimo Peschier commendati, per sex hebdomades aquam Pyrmontanam biberat, qua tamen ne particula taeniae quidem expulsa est. Pilulis sine ulla turbatione salutis adhibitis, remedium purgativum nonnullas fluidas alvi produxit evacuationes, nec pituitosas

nec male olentes in quibus taeniae, ne minimae quidem partes sed pilulae nondum solutae cognoscebantur. Remansisse autem taeniam in tractu intestinorum clarius est redditum duobus diebus post, nam aegroti diarrhoea ex vehemente animi perturbatione orta corripiebatur, qua a pluribus ingentibusque taeniae partibus liberata est.

Medicus aegrotam tractans nec harum nec priorum ullam taeniae partem sibi conciliare potuit. Aegroti haud multo post locum reliquit.

Observatio decima.

F. civium oppidanorum antistes, capillis nigris, oculisque caeruleis robustae et firmae corporis structurae jam ex duodecim annis taenia vexabatur, quam in cruciatum sibi maximum saepius quasi in pectus repentem sentiebat. Initio Mensis Julii anni MDCCCXXXII pilulis usus est quibus solis, postridie mane, (hora septima) ejectio bothriocephali lati, capitati, longitudine quadraginta duorum pedum, efficiebatur.

Observatio decima prima.

F. A. G. annos viginti quinque natus, capillis nigris, oculis ravis, temperamento sanguineo, per annos quinque jam vermibus laborans, et saepe etiam taeniae latae partes deponens, ideoque etiam saepissime vomituritionibus subito exorientibus, pyrosi, et doloribus capitis fe-

re intolerabilibus affectus, primo Mensis Augusti die hujus anni pilulis utebatur. Hora septima et nona diei insequentis copiam magnam bothriocephali lati deposuit, cum tamen major pars remota esset, nec in relictis caput taeniae reperiri posset, aeger remedium laxans sumpsit, quo tantummodo diarrhoea natura non discrepans ab aliis ejusmodi excitabatur, nec amplius bothriocephali aliquid deponebatur.

Observatio decima secunda.

Dr. V. annos triginta natus, capillis fuscis et oculis caeruleis, temperamento cholericisanguineo, jam diu bothriocephalo laborabat, quippe cujus saepe partes ederentur. Incommoda taenia allata praecipue in inclinatione magna ad diarrhoeas et vomituritionibus et salivae confluxu in os consistebant. Jam septem annis antea magna copia bothriocephali lati liberatus fuerat, cura quam maxime debilitante multis drasticis peracta, quae tamen in breve tantum temporis spatium levamen attulit, ita ut post hoc tempus denuo taeniae partes alvo excernerentur. Ante annos duos oleo Dorpati praeparato usus, nullum efficacitatis signum videbat, mensis vero Augusti die decimo secundo hujus anni, postquam coena haud parca gavisus erat, atque etiam post meridiem poma nonnulla comederat, hora tum septima tum decima denas pilulas ex oleo Wolmariensi praeparatas deglutiebat. Jam hora tertia diei insequentis magnam bothriocephali copiam edidit, quae deposita mihi tantum non in conspectum venit. Hora octava adhuc minorem partem edidit quae centum et quadra-

ginta pedes longa, capitis finem perspicuum ostendebat; hinc remedio laxante vix amplius opus esse videbatur. Hora decima faeces faeculentae, consuetae indolis deponebantur.
